

חיבת הארץ - ביטוי תמים ופשוט לכאורה, אך עמוק עמוק מי ימצאנו! כל מי שלומד את ספר התורה מתוך מגמה להבין את התכלית הנרצית בעיני ה', ומתוך הבנה, כי יש לתורה מגמה משלה, אשר הכל סובב סביב אותה מגמה - מבין עד כמה חיבת הארץ, אהבתה וחובת ירושתה הוא הבריה התיכון שמחבר את כל חלקי התורה יחדיו, והוא מהווה את הנושא המרכזי, אשר תורתנו הקדושה סובבת סביבו.

רבים שואלים, מה מצאתם לעצמכם במצוה זו דווקא, לעשות ממנה עסק גדול, ועוד כיום כאשר היא כביכול 'שנויה במחלוקת', ושגם אם אכן היא מחויבת - מתלוות אליה כל מיני בעיות ב'השקפה'.

ואכן, אילו היה מדובר ב'עוד מצוה', אחת מני רבות, היה מקום לשאלה זו. ואף שכל אות ואות בתורה יקרה מפז ועלינו למסור את נפשנו עבור כל פרט וכל הלכה בתורה, עדיין היה מקום לתהות, מדוע בחרנו להתמקד דווקא במצוה זו, אך כאשר מבינים, כי חיבת הארץ אינה רק עוד מצוה, אלא היא הנושא המרכזי שעומד בראש מעייניו של בורא עולם, כי היא עומדת בבסיס שטר הכתובה שכתב אתנו בורא עולם, אזי מבינים, כי קושיה זו עקורה מעיקרה. במבט ראשון הרי ישנה קושיה עצומה, מדוע הקפיד בורא עולם על כבודה של ארץ-ישראל והעניש את המרגלים בעונש כה חמור, ולא אבה לסלוח להם, אף שסלח על חטא העגל, שם הפגיעה היתה בו ישירות!

אמנם זאת עלינו להבין - מלבד מה שכבר הכריע רבנו החזון איש כדעת הרמב"ן, שיישבת ארץ-ישראל היא מצות עשה הנוהגת בכל הזמנים, ומלבד כמות המקורות האדירה בחז"ל, אשר יוצאים מגדרם בהתלהבות קדשם ביחס למצוה זו בגמרות שונות, במדרשים ובכל מקום - מלבד כל זאת, ישנה אבחנה קריטית, אשר חשיבותה עולה על כל אבחנה אחרת, כפי שיוסבר להלן.

על-מנת להבין את חשיבותה של ארץ-ישראל והחביבות שאנו מחויבים לחוש כלפיה, עלינו להתבונן ביסוד הקשר שלנו עם בורא עולם, להבין כיצד הוא בנוי, ומתוך כך להסיק מה מקומה של חיבת הארץ בתוך אותו הקשר. בתורה מתואר הקשר בין ישראל לאביהם שבשמים כקשר של אב לבן - 'הלוא הוא אביך קנן' (דברים לב ו). הנביאים דימו את היחסים בין הקב"ה לכנסת ישראל כיחסי בעל ואשה, והגדיל לעשות שלמה המלך בשיר השירים, אשר לאור משל זה תאר את כל מהלך ההיסטוריה היהודית. כמובן, שישנן סיבות לאבחנות השונות הללו, וישנה גם אבחנה של עבד ואדון, אך המשותף לכל אותן אבחנות, הוא שקיימת מערכת יחסים הדדית בינינו לבין הקב"ה, והברית שכרתנו

עמו כוללת שני צדדים המחויבים זה לזה.

נתבונן במהותה של הברית. במבט שטחי נראה, כי כל אחד חייב לעשות את חלקו שלו בברית, ובכך היא מתקיימת. אך בעומק הדבר מובן, כי לא די בכך. כשם שצד אחד חייב לעשות את שלו, כך הוא גם חייב לקבל מהצד השני. אשה שאומרת לבעלה - בשלתי, כבסתי, עשיתי את כל מה שאני חייבת, ואני לא צריכה ממך שום דבר - אין זו אשה צדיקה, שנוהגת לפני משורת הדין, רוצה לתת ואינה רוצה לקחת. אשה כזאת גרועה עשרת מונים מאחת שלא הספיקה לבשל! נכון, היא עשתה מה שהיא צריכה, אבל היא נתקה את כל הקשר, שברה את הברית! אנחנו כרתנו ברית עם בורא עולם, שנקיים את מצוותיו, והוא - יעניק לנו את ארץ-ישראל. על כך נכרתה ברית בין הבתרים, ועל כך נכרתה ברית המילה! זו ההבטחה שמסר יעקב לבניו, ויוסף מסרה לדורות הבאים, ובמשך כל שעבוד מצרים היא עברה מפה לפה, עד שבא משה לגאול את ישראל ולקיים את אותה ברית. "ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר, מאי לאמר - אמר הקדוש ברוך הוא למשה: לך אמור להם לאברהם ליצחק וליעקב - שבועה שנשבעתי לכם - כבר קיימתי לבניכם" (ברכות יח:). זו השבועה שהתקיימה בכיבוש יהושע, וכאשר מעלנו בברית, נענשנו בדחיקת רגלינו מהארץ כל משך תקופת השופטים והמלכים, וכך המשיך הקשר להתקיים באופן זה, שהשכר על עבודתנו את ה' הוא ישיבת הארץ, והעונש על המרי בו הוא החלשות אחיזתנו בה, עד חורבן בית ראשון, כאשר הגדשנו את הסאה.

ועד כדי כך היה מובן, שכל ענינה של היהדות וכל מהותו של עם ישראל תלויים בקיום הברית על נתינת הארץ, עד שהגמרא מביאה בשם שמואל תיאור של הדין בין יחזקאל הנביא לזקנים - "באו עשרה בני אדם וישבו לפניו, אמר להן: חזרו בתשובה. אמרו לו: עבד שמכרו רבו, ואשה שגרשה בעלה, כלום יש לזה על זה כלום?" (סנהדרין קה:). מה אתה רוצה מאתנו, הם אומרים, ברגע שגולים

מהארץ, הברית כבר לא קיימת! יחזקאל אינו משיב, שאין קשר בין הדברים, וצריך לקיים את המצוות בכל מקרה. אומרת הגמרא בהמשך שם - "אמר לו הקדוש ברוך הוא לנביא: לך אמור להן, אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה או מי מנושי אשר מכרתי אתכם לו

הן בעונותיכם נמכרתם ובפשעיכם שלחה אמכם. והיינו דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב 'דוד עבדי', 'בוכדנצר עבדי'. גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידין ישראל לומר כך, לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא וקראו עבדו, עבד שקנה נכסים - עבד למי, נכסים למי? והעלה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אמרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן חי אני נאם ה' א-להים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם. אמר רב נחמן: כל כי האי ריתחא לירתחא רחמנא עלן ולפרוקינן". ופרש"י שם בדברי רב נחמן "בחמימה שפוכה אמלוך עליכם - שיגאלנו בעל כרחנו וימלוך עלינו". הרי למדנו, שבבוא הנביא לחייב את העם לשוב אל ה', הטיעון שלו נשען על זה שהברית באמת לא הופרה, וישראל ישובו לארצם! בלי נתינת הארץ - אין ברית, אין יחס, וכל המצוות - הגם שאנחנו מקיימים אותן - הן מנותקות מהקשר שלנו עם ה', ואינן קשורות לתכלית הא-להית, וזה עומק דברי הספרי, שאינן אלא ציונים, שכשנחזור לארצנו ונקיים את התורה והמצוות כחלק מקיום הברית עם ה', כשנעבוד אותו באמת כרצונו - אז לא יהיו עלינו כחדשים.

מעתה מובן, מה גדולה היא מעלתה של ארץ-ישראל בתורה, וכיצד כל היחס שלנו כעם עם אבינו רוענו בנוי על המתנה הנפלאה הזאת. מעתה מובן, מדוע לא מחל ה' על חטא המרגלים עד שמת כל הדור ההוא, מה שלא עשה בחטא העגל. חטא העגל היה העבירה החמורה ביותר, אבל חטא המרגלים שבר את כל היחס בינינו לבין ה'. אלו שרצו לשוב מצרימה לא עברו על איסור סקילה, גם

הרב יידי ליבוביץ זצ"ל עם בואו לארץ הקודש

גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אביה ומתגלגלין בעפרה, וכן הוא אומר 'כי רצו עבדיך את אביה ואת עפרה יחוננו' (משנה תורה לרמב"ם, הלכות מלכים ומלחמות, פ"ק ה, הלכה י')

לא על כרת, אבל הם רסקו את הקשר שלנו עם בורא עולם. מה גדול הוא החיוב המוטל עלינו בדור שזכה לשוב לארצו בתהליך שאין לו אח ורע בהיסטוריה האנושית - לדבוק בארץ, לאהוב אותה, להתענג עליה ולרשת אותה בשלמות, כדי שנעמוד בה לפני מלכנו

מרן האור שמח זצ"ל

הנה דע יקירי כי להראות גודל המצווה הזאת ומעלתה היא אך למותר, כי מי הוא האיש הישראלי אשר יסתפק בזה, הלא מיום קרוא ה' לצור מחצבתנו הבטיח לו בארץ חמדה, ושלוש מתנות נתנו לישראל: תורה וא"י ועוה"ב כולם כאחד. וכל פרטי התורה מתאימים עם הבטחת הארץ וישובה, מצוות רבות לא יוכלו להתקיים רק בארץ, ואף מצוות שהן חובות הגוף ואינן תלויות בארץ כתוב בהן 'כי יביאך', לאמור עשה מצווה זו כדי שתכנס לארץ. ואחרי שהכעיסו בחורב ועשו עגל מסכה, נעתר ה' והשיב חמתו מהשחית, ובמאסם הארץ נשא ידו להפילם במדבר וכו' ובהוציאם דבה ודברי נרגן על הארץ החמיר מאשר חטאו דברים עליו יתברך. וכן תורתנו המסורה מלאה בשבח הארץ ושקלו רבותינו מעלת ספר יהושע במעלת התורה, לפי שהוא ערכה של א"י, ור' יוחנן התפלא כי שמע כי איכא סבי בבבל - 'למען ירבו ימיכם' כתיב! התבונן איך שקל את מצוות ישוב ארץ ישראל בזמן חורבנה, עד כי חש פן יעלה בלבב אחד לאמר, הלא בחוץ לארץ אקיים מצוות יתירות, וזה יו"ט שני של גלויות, ושתי חלות בסוריא, קרי ר' יוחנן על זה 'וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים בל יחיו בהם', שיותר טוב להיות

בארץ לשמור רק יום אחד. ופרקים שלמים בתוספתא ובספרי דבי רב ובתלמודים שמפליגים בשבח הארץ, עד כי המלקט מהם מאמרים במעלות הארץ וישובה הוא בעיני כמלקט אגלי טל מני ים. כלליות תורתנו והמסורה היא מקושרה במעלות הארץ.

וגם בבקורת על אנשים פרטיים הבדילו בין חכמי ארץ ישראל - מקל נועם, לחכמי בבל - מקל חובלים, כמו על רבי זירא ועל רב נחמן אמרו - 'מה בין תקיפי דא"י לחסידי דבבל'. והנה גם בתכונות רעות אצל אנשי בליעל הבדילו בין ארץ ישראל לשאר ארצות - 'ונתן לך לב רגז' בבבל כתיב, ומה בין גנבי בבל ללסטים דא"י, וחכמי בבל אמרו = חד מינן דסליק וכו' כתרי מיניהו.

לכן לעורר רבים למצוות ישיבת ארץ ישראל היא אצלי משנה שאינה צריכה, כי היהדות מעטה תהלה להארץ, ותזכיר להישראלי ג' פעמים בכל יום בהתפללו דרך ארצם, כל ברכת המזון יברך ויודה על הארץ הטובה...

הובא ב"ארץ ישראל בספרות השו"ת" עמ' סח - סט. (קדושת ציון גליון א)

מרן החזון איש זצ"ל

בעקבות האמנציפציה עול תורה. המצוות נעזבו על ידי מאות צעירים, הבנים לא הלכו בדרך הוריהם. בא אליהם ר' צבי הירש קלישר הגדול בתורה ובמעש כאחד, והתבונן לבנים המורדים, ראה שקשה להחזירם למוטב. ובכדי שלא ינתק קשרם לעמם, בקשם אנא, אל תזניחו את הכל, הנה מצוה אחת יש, שמרו לפחות אותה - מצוות יישוב ארץ ישראל. וחלק מהנוער נענה לבקשתו, אך שכחו את היסוד לחיבת הארץ שלהם. שכחו ולא הבינו מה חמה ולוהטת האהבה שבלב שומרי תורה ומצוותיה לארץ, וחשבו שרק הם היחידים ששמרו לה אמונים, מבלי לזכור מאיזה מקור הם ניזונים. והיאך ייתכן אחרת? האם זה אפשרי, שיהודי שומר תורה לא יהיה חובב הארץ? הלא מוטבע דבר זה בחינוכו של הילד עד שאין למחוק את הרשמים שהוא מקבל ושנחרתים כבצפורן ברזל על לוח לבו. הנה. לומד הילד חומש. לומד על בחירי האומה שלא קם כמותו ועל שנותיו האחרונות. והנה משה העומד לפני פטירתו ושערי גן עדן פתוחים לפניו. הוא, שיזכה להתענג מזיו שכנתו באופן יוצא מגדר הרגיל, בקשה אחת ויחידה יש לו - אעברה נא ואראה את הארץ הטובה... איזה רושם כביר על ערכה של ארץ זו סופג לתוך נשמתו ילד זה. הלומד את התורה, והלומדה לא כאחרים, אלא בקדושה ובטהרה. הנה הוא רואה לפניו את משה רבינו, אשר ערכו אצלו בל יתואר, וגדולתו כל תשועה לשאר בשר ודם, משתוקק על הארץ וקדושתה.

ועוד רבות כנהנה וכו' הנה. ועוד דמאמרי חז"ל, ואטו כרוכלא ניזול ונמני אותם. וכל זה מתוך גישה מיוחדת, גישה של דברים אשר אין קדוש מהם ואינם ניתנים להשתנות ואשר אין בן אדם יכול לבקר אותם, אלו דברים שמום אין בהם, ואין להרהר אחריהם". ומסקנתו של מרן זצ"ל להלכה היא, כי ארץ ישראל ניתנה לאברהם אבינו ע"ה ומתנת אברהם אבינו ע"ה קיימת, ואר"י בחזקתנו עומדת לעולם משום שניתנה לנו. ואף לאחר שגלו ישראל, וקנו האויבים את הארץ בכיבוש מלחמה ויאוש ומפני שנשתקע שם הבעלים - עדיין נחשבת הארץ של ישראל מצד הבטחת שמו יתברך להשיבה אלינו. וגוף הארץ הוא שלנו, ואף שכל יחיד כבר פקע קנינו מחלקו המגיע לו מכח ירושת החלק שנתחלקה אר"י לשבטים, מכל מקום יש לכל יחיד חלק בארץ, מצד שניתנה לכל ישראל ותחלק לבאי הארץ לעתיד לבוא (חזון איש שביעית מהדו"ת סי' כא ס"ק ה)

מתוך ספר "האיש וחזונו" על מרן החזון איש זיע"א, נכתב ע"י רבי קלמן כהנא מחבר הספרים "המצוות התלויות בארץ" "טהרת בת ישראל" "שנת השבע" ועוד. (קדושת ציון גליון מז)

ב'תולדות הרב המחבר', הנדפס בתחילת ספר "כף החיים" ח"א, נכתב: "אהבתו וחיבתו לארצנו הקדושה היתה עד להפליא. וכבר בסיון תרס"ד ארי עלה מבבל, ולמרות קשיי התחבורה שהיו בימים ההם [וכידוע, שהעליה לארה"ק בזמן ההוא היתה כרוכה בקשיים גדולים, וארכה זמן רב בדרך לא סלולה ומלאה חתחתים]. ולמרות דוחק הפרנסה למתישבים החדשים בארץ, היתה החלטתו איתנה לעלות ארצה ויהי מה, ולאחר טלטולים ונדודים ותלאות רבות הגיע ארצה בעירום ובחוסר כל. אולם חכמת א-להים אשר בקרבו ומדותיו התרומיות נתנוהו לחן ולחסד בעיני כל רואיו. ורוח נדיבה שפך על שומעיו. ויהי בכל דרכיו משכיל וה' עמו.

מִרְן כֶּף הַחַיִּים זצ"ל

בשנת תרס"ו [בערך] נוסדה בשכונת בית ישראל ישיבת 'שושנים לדוד' ע"י רבני בבל, [בעהמח"ס 'עצי היער'], רבי יחזקאל עזרא רחמים [בעהמח"ס 'כף החיים'], רבי יעקב חיים סופר הלוי ורבי בן ציון מרדכי חזן. בהקשר למה שהגאון רבי יחזקאל עזרא רחמים זצ"ל היה בין המייסדים, הנה כן מספר עליו ריח"ס עד בהספדו: "...ועוד טרח כמה טרחות ז"ל בהספדו: 'הנה כן מספר עליו ריח"ס בירושת"ו. והוא היה חשקו כדי לזכותם לישב בא"י, וכמה היה לעדת הבבליים בירושת"ו כדי לזכותם לישב בא"י. ומשתבח בא"י כדי להלהיב לב בני האדם לדור בא"י."

בראיון שהתקיים עם הגריה"ס שליט"א בשנת תשמ"ו (יתד נאמן מוסף שב"ק בהעלותך), מסופר כך: "כשעמד להוציא את חלק ו' של 'כף החיים', לא ידע מהיכן לממן את ההדפסה. הפרוטה לא היתה מצויה בכיסו, כידוע. ידידיו המליצו לו לצאת לחו"ל לגיוס הכסף. דבר זה היה קשה עליו מאוד, שהרי המקובלים מתחננים בתפילת הרש"ש בתיקון חצות שלא יאלצו לצאת לחו"ל.

אך לבסוף יצא בלית ברירה, כשכולו תפילה שלא יאלץ להישאר שם זמן רב. "הוא יצא ברכבת לאלכסנדריה. מיד כשירד ממנה פגש על הרציף את הגביר סיר יוסף שמוחה, מגדולי הגבירים באותם ימים. הלה שאלו: 'במה זכינו לביקור כבודו', רק הסביר את מטרת בואו. הוציא הגביר הנ"ל מכיסו מאתים לירות, מחיר הדפסת הכרך... עוד באותו יום שב לביתו באותה הרכבת שהביאתו למצרים...

בירושלים התפלאו הכל על שובו המוקדם כל כך, וכשסיפר את המאורע שקרה, פנו כולם בטענה: 'אם הצלחתם כל כך, היה כדאי להשאיר עוד מספר ימים ולגייס את הסכום ליתר החלקים'. 'לא ולא', השיב הסבא, 'לא אשאר בארץ העמים אפילו רגע אחד יותר מכדי הצורך הדחוף העכשוי...'

מתוך מאמר 'חכמי המזרח באהבת ציון' הנכתב ע"י אחד מצאצאיו (קדושת ציון גליון מח)

מִרְן הַאֲבִיר יַעֲקֹב מִסַּאדִיגוֹרָה זצ"ל

זכורני סיפור נוסף המלמדנו את דרגת התלהבותו ושמחתו בזכיייתו לשבת בארץ ישראל. היה זה בעת שביקר בביתו אחד מגדולי האדמו"רים, שלא אנקוב בשמו. אותו אדמו"ר התגורר בחו"ל והגיע לביקור בארץ ישראל. במהלך הביקור שוחחו האדמו"רים יחדיו שיחה ארוכה ומעניינת, אשר אין כאן מקומה, ובעת אשר קם האורח לצאת, קם גם הרבי ללוותו, ובעמדם אצל הדלת המשיכו בשיחתם. התמונה עדיין חקוקה במוחי, איך הרבי נשען על ארון הספרים שבחדרו על יד הפתח בשיחתו עם האורח, ובתוך דבריהם פנה האדמו"ר האורח ל'אביר יעקב' ואמר - "הנה כבר כמה פעמים שאני נמצא בביקור בארץ ישראל, אמנם בביקורי הפעם איני חש את אותה ההתעוררות בה חשתי בפעם הראשונה שבאתי לכאן". השיבו האביר יעקב - "ביי אונז איז יעדע מינוט און יעדע רגע פילין מיר די זעלבע התעוררות און די זעלבע השתוקקות אזוי ווען מ'איז געקומען די ערשטע מינוט קיין ארץ ישראל", כלומר "אצלנו די בקודש היתה שכאשר דבר על עצמו היה מדבר בלשון

מתוך דברי אחינו כ"ק אדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א בשיחה לחברי אגודת 'קדושת ציון' במעונו (קדושת ציון גליון נג)

מדור חיבת הארץ נתרם
לע"נ ר' דוב בער בן ר' משה

אהב בכל נפשו את עמו וארצו, תרם מהונו לתורה וישוב ארץ ישראל